

Wagner-Lewisov načrt socialnega zavarovanja na rešet v kongresu

Velika opozicija je vstala proti Rooseveltovim priporočilom in tudi Wagner-Lewisov načrt ima nekaj izboljšav. Opozicija pa ni tudi s tem zadovoljna in zahteva višje vsote brezposelnostne in starostne podpore. Farmer-laboriti zahtevajo, naj kongres sprejme Lundeev načrt. Javno zaslišan je ta teden

Washington, D. C., 19. jan. — Wagner-Lewisov zakonski načrt brezposelnostnega zavarovanja, starostne pokojnine in drugih vej socialne zaštite je v nekaterih ozirom prekoračil Rooseveltovo priporočila in dodal nove točke, ki nudijo več ugodnosti delavcem.

Na primer Wagner-Lewisov osnutek zavarovanja proti brezposelnosti določa, da delavec, ki je sodeloval v stavkah, ki odkloni delo po nižji mezd, kot pa so mezd v splošnem v njegovi okolici, ki ne stopi v kompanijsko unijo in zahteva pravico, da sme biti član one organizacije, katero si sam izbere, ne sme biti diskvalificiran od brezposelnostne podpore. Roosevelt ni priporočil te točke.

Dalje je v tem osnutku določeno, da brezposelnostna podpora bo največ \$15 tedensko za dobo 15 do 26 tednov nepretrgane brezposelnosti v enem letu. Prvi mesec brezposelnosti se odbije od dobe izplačevanja podpore. Po 26 tednih preneha podpora in delavec bo prestavljen k reliefnemu delu.

Brezposelnostno zavarovanje je primarno državni sistem, do čim je starostna pokojnina določa federalni sistem. Država lahko financira sklad brezposelnostne podpore z asriranjem samih delodajalcev, sme pa tudi usmeriti delavce poleg delodajalcev, če tako sklene. To pomeni, da sistem brezposelnostnega zavarovanja ne bo morda v dveh državah enak; vse bo odvisno od državnih zbornic. Vsi državni sistemi tega zavarovanja pa bodo pod federalno kontrolo, namreč denarni skladi.

Starostna pokojnina je izključno federalni sistem. Izvzemši začetno pomoč iz federalne blaginje se mora ta sklad vzdrževati sam. Vsaka oseba, ki nima najmanj \$5000 premoženja in visokih dohodkov, se mora zavarovati za starostno pokojnino in prispevati bo morala od 1. januarja 1937 — ko stopi ta sistem v veljavo — do 1. januarja 1942 en odstotek svoje mezd, od 1. januarja 1942 do 1. januarja 1947 dva odstotka mezd, od 1. januarja 1947 do 1. januarja 1952 štiri odstotke mezd, od tega datuma dalje pa pet odstotkov.

Zavarovane mora izpolniti 65 let svoje starosti predno je deležen pokojnine v mesečnem znesku \$30. Zavarovanci si bodo lahko zvišali pokojnino, toda plačevati bodo morali večje prispevke. Vse to zvišanje bo prostovoljno, toda najvišja vsota pokojnine ne sme presegati \$9000 letno.

Senator Borah je naznanil svojo opozicijo Wagner-Lewisovemu načrtu iz razloga, da je starostna pokojnina \$30 mesečno prenizka. On zahteva višjo pokojnino. Kongresnik Connelly demokrat, ki je predsednik odbora za delo v nižji zbornici, je tudi mnenja, da starostna kakor brezposelnostna podpora je prenizka kot jo določa načrt.

Protesti od zunaj se prihajajo. Townsendovi klubi, ki zahtevajo \$200 mesečne pokojnine za stare ljudi in ki so predložili kongresu petico z 200.000 podpisov, silno ropočajo proti Wagner-Lewisovemu osnutku. Protest je postal tudi znani "father" Coughlin, ki pravi, da ga

je Rooseveltova skopost zelo presenetila. La Follettovi progresivci in minnesotski farmer-laboriti se tudi hudujejo in zahtevajo, da se načrt brezposelnostnega zavarovanja zamenja z Lundeevim načrtom, ki je tudi pred kongresom. Peščica kalifornijskih kongresnikov zahteva vzakonitev Townsendovega načrta starostne pokojnine.

Vse to znači, da bo precej debate in ropota v kongresu, toda Rooseveltova mašina upa, da zlomi vso opozicijo. Javno zaslišanje o Wagner-Lewisovem načrtu se začne v ponedeljek pred odsekom v senatu in nižji zbornici.

Coughlin napada svetovno sodišče

Detroit, Mich. — Rev. Chas. E. Coughlin, znani radio župnik, je v svoji zadnji radijski pridigi silovito napadel mednarodno sodišče v Haagu. Rekel je, da je to sodišče famozna pritlikava Lige narodov in predsednik Roosevelt je storil veliko napako, ker predlaga, naj se Združene države pridružijo mednarodnemu sodišču.

Zdravniki odobravajo kontrolo porodov

Število zdravnikov, ki se nagibljejo h kontracepciji, narašča

Chicago. — Dr. Rachelle S. Yarros, direktorica Illinoiske lige za kontrolo porodov, je izjavila na 14. letnem zboru Ameriške lige za kontrolo porodov, da je kampanja te lige do danes 90 odstotkov uspešna. Ameriška liga ima danes 150 klinik po vsej Ameriki, toda to ni še ves uspeh. Glavno je dejstvo, da veliko število ameriških zdravnikov je danes na strani lige in to število narašča dnevno.

Zbor je bil zaključen zadnji četrtek zvečer.

Dr. Yarros je rekla na zdravniški konferenci zadnji četrtek, da je Ameriška liga v teku krize zadnja leta pomagala 100.000 osebam z informacijami za kontroliranje rojstev; od teh je bilo 22.000 v Chicago.

Dr. Henry Pratt Fairchild, sociolog iz New Yorka, je potožil, da mazači imajo še vedno ogromno žetev med nevednimi ljudmi, katere sleparijo z ničvrednimi sredstvi za omejevanje družin. Odgovornost za te sleparije morajo nositi pravi zdravniki, ki še vedno nasprotujejo znanstveni kampanji za kontrolo porodov. Kadar se kampanji pridruži večina zdravnikov, tedaj bo popolna zmaga izvojevanja, informacije glede kontrole bodo postavne in mazaštvo bo izgubilo tla. Ta zmaga prihaja.

Dr. Fairchild je tudi povedal, da Ameriška liga za kontrolo porodov deluje na obih koncih problema, to se pravi, da pomaga tudi onim, ki bi radi imeli otroka, a jim to branijo nekateri fizikalni defekti, ki se lahko odpravijo.

Domače vesti

Ponesrečen deček

Hudson, Wyo. — Dannie Svilar, osemletni sinček znanega rojaka in gostilničarja R. Svilarja, je te dni umrl v bolnišnici v Landerju za nenavadno poškodbo. Pri igranju z otroci se mu je zabodel dolg trn v hrbet in to je povzročilo zastupljenje krvi in smrt dečka. Malček, ki je bil zelo priljubljen v šoli, zapuščal staro, dva brata in sestro.

Nov grob na zapadu

Hudson, Wyo. — Mary Paulitz, tajnica društva 183 SNPJ, je prejela žalostno vest, da je v Leadvillu, Colo., umrl njen oče v visoki starosti. Bil je dalj časa bolan. (Ime očeta, koliko je bil star, odkod je bil doma in koliko let v Ameriki? Zakaj ne poročate vseh podatkov? Ur.)

Adamič obišče gubernerja v Wis.

New York. — Pisatelj Louis Adamič je spet na govornikem in opazovalnem potovanju po Ameriki. Zadnje dni je predaval diljakom in profesorjem dveh učnih zavodov v državi New York in Connecticut in pred klubi za zunanje politične zadeve v Columbusu in Toledu, O. Ta teden (26. t. m.) pride v Chicago in od tu gre v Springfield in St. Louis, odkoder pojde v Madison, Wis., kjer bo tri dni gost gubernerja Philipa La Folletteja.

Milwaukee novice

Milwaukee. — John Turk, predsednik društva 3 JPZS, je po nesreči v gosti meglji povozil svojega dobrega znanca Harryja Constantina, dosluženega vojaka, katerega je potem odpeljal v vojaško zavetišče. Turk je bil oproščen vsake krivde. — Joe Pauček je bil tudi lahko pobit pri avtni nezgodi. — Mrs. Frances Rakovšek je bila nekaj časa v bolnišnici, kjer je bila operirana. — Zadnje dni je mnogo rojakov zbolelo na influenco. — John Mesarič in njegova žena sta slavila srebrno poroko.

Umrl v Sheboyganu

Sheboygan, Wis. — Jakob Jerala iz Waukegana je tu med obiskom zbolel na pljučnici in umrl. Star je bil 29 let in v Waukeganu zapuščal krušne starše in enega brata-dvojčka.

20.000 IZDELOVALCEV SRAJČ BO IZGUBILO DELO

New York. — The National Association of Men's Shirts and Boys' Blouse Contractors, neodvisna organizacija, ki je zastopana v odboru za izvajanje pravilnika oblačilne industrije, je naznanila, da bo danes (ponedeljek) zaprla vse svoje tovarne.

Ta akcija bo rezultirala v odslovlitvi 20.000 izdelovalcev srajc in zatvoritvi okrog sto delavnic. Podjetniki v svojem naznanilu poudarjajo, da tovarnarji nečesto plačati tako visokih cen za srajce, ki bi omogočile plačevanje mezd, ki jo določa pravilnik oblačilne industrije.

Ralph Hunter, načelnik pravilniške oblasti, je dejal, da je bil obveščen o nameravani zatvoritvi tovarn že pred več meseci. Njemu je žal, ker so se kontraktirji odločili za to akcijo, toda pravilniška oblast ne more preprečiti zatvoritve delavnic, za kar so se kontraktirji izrekli.

Zveza kontraktirjev pravi, da so mnogi njeni člani obratovali delavnice z veliko izgubo. Kršitve provizij o minimalni mezd so se vršile na debelo, a so kljub temu izkazovali izgube.

HAUPTMANNOVO BOGASTVO NA SODIŠČNEM REŠETU

Flemington, N. J., 19. jan. — Včeraj in četrtek sta bila apert dva burna dneva za Hauptmanna med potekom obravnave. Včeraj so pričali razni bančni uradniki iz New Yorka, ki so povedali, kako je Hauptmann deponiral velike vsote denarja, potem, ko je bila izplačana odkupnina \$50.000 za Lindberghovega otroka.

To nenadno bogastvo nemškega mizarja je dalo precej opravka zagovorništvu, ki je za vaako ceno hotelo narediti vtis, da je izidor Fisch prejel odkupnino in takoj posodil svoemu prijatelju Hauptmannu večjo vsoto denarja. Razni uradniki borznih pisarn so tudi pričali, kako je Hauptmann začel igrati na borzi. Pri teh finančnih transakcijah je Hauptmannova žena igrala veliko vlogo; vloge v bankah so bile narejene na njeno deklarirano ime Ana Schoeffler.

V četrtek popoldne je Hauptmann uprizoril burno sceno v sodniški dvorani, ko je naglo vstal s sedeža in zavpil nad pričo, da se laže. Thomas H. Sisk, federalni detektiv, je pričal o preiskavi Hauptmannove garaže po aretaciji mizarja v zadnjem septembru in tedaj je Hauptmann javil: "Nehajte, nehajte, mister, vi se lažete!" Straža, med katero sedi obtoženelec, ga je naglo potegnil nazaj na sedež, sodnik ga je pa ostro pokaral in Hauptmann se je oprostil.

Včeraj je pa enako sceno naredila Hauptmannova žena Ana. Med pričanjem svoje sodele Elie Achenbachove je vstala in zakrčila: "Ti se lažeš, lažeš!" Vodilni tožilec je silovito protestiral proti tem izbruhom in sodnik je ponovno grozil, nakar je Hauptmannova jokaje prosila oproščenja rekoč, da si ni mogla pomagati.

Achenbachova je pričala, kako se je nekaj dni po ugrabljenju Lindberghovega otroka sšla s Hauptmannom in njegovo ženo. Hauptmann je imel pobito nogo v členku, ker je šepal, njegova žena je pa rekla, da sta se pravkar vrnila s potovanja.

Državno tožilstvo vztraja, da je Hauptmann padel z lestve, ko je nesel otroka iz Lindberghovega stanovanja in pri tem padcu se je dete ubilo, on si je pa zvinil nogo.

Opice pričajo pred sodiščem?

London, 19. jan. — V Indiji se je pojavil slučaj, ki nima para v zgodovini pravosodstva, obenem pa dokazuje naravnost človeško pamet dveh opic. Angleški lastnik majhnega cirkusa je bil umorjen v gozdu pri Bengal. Njegovi dve opici, ki sta ga spremljali na potu, sta med velikim vriščem pritekli v mesto in nato sta vodili trop radovednežev v gozd, kjer so našli svež grob s truplom umorjenega Angleža. Na povratku v mesto se je skupina ustavila v neki gostilni, v katero sta kmalu stopila dva neznanca. Opici sta takoj zagnali silen vrišč, moža sta hotela pobegniti, toda policija ju je prišla in v njuni posesti so našli denar, uro in nekatero druge reči, ki so bile last umorjenega Angleža. Človeških prič ni, ki bi videle dejanje zločina, toda opici sta videli. Vprašanje zdaj je, ali bo sodišče dovolilo, da opici pričata proti morilecema.

Nova konvencija brezposelnih oklicana

Washington, D. C. — Splošna konvencija organizacij brezposelnih delavcev je bila oklicana in vršila se bo v Washingtonu v prvih dneh marca. Na tej konvenciji bodo predloženi načrti za združevanje vseh brezposelnih v eni veliki in močni organizaciji. David Lasser, tajnik provizoričnega komiteja, ki je sklical konvencijo, je dejal, da so se za združitev izrekle organizacije brezposelnih v 24 državah.

Komu se izplača neznanje angleščine

San Francisco. — Tukajšnji predstavniki NRA so se kitajskim restavratorm navedčali dopovedovati, da kršijo pravilnik, ker plačujejo svoje kulije po dolarju na dan in jih gonijo po 15 do 18 ur v 24. Pravilnik določa \$12 za 54 ur dela na teden. Ni pa verjetno, da bi bili Kitajci tako nevedni angleščine, da bi jim tega oblasti ne mogle dopovedati. Nad temi konkuranti se jeze drugi restavratirji.

Stavka pri židovskem listu

New York. — Unija članikarskih delavcev je oklicala stavko pri listu "Jewish Daily Bulletin" in list je prenehal izhajati. Stavka je izbruhnila, ker je uprava odklonila pogajanja glede izplačila zaostale plače v vsoti \$1363.

VODILNA BOLJŠEVIŠKA TERRORISTA OBDOJENA

Zinovjev obsojen na deset let zapora, Kamenjev pa na pet

OSTALI POSLANI V IZGNANSTVO

Moskva, 19. jan. — Gregorij Zinovjev in Leo Kamenjev, komunistična voditelja, ki sta se borila ob strani Lenina v prvih dneh boljševiške revolucije, sta bila zadnji četrtek obsojena v zapor.

Uradna vest se glasi, da je vojaški kolegij vrhovnega sodišča, pred katerim se je obravnavala vršila, obsodil Zinovjeva na deset let ječe, Kamenjeva pa na pet let. Sedemnajst drugih je prejelo silne kazni.

Mila kazen je izzvala precej presenečenja med zunanjimi krogi v Moskvi, kajti delavske organizacije so poslale ogromno število resolucij, v katerih so zahtevale, naj sodišče izreče smrtno kazen. Prav tako je sovjetski tisk priporočal stroge kazni za voditelje Zinovjeve grupe.

Obravnava proti članom te grupe se je pričela 15. januarja in bila zaključena naslednji dan, toda obsodba je bila razglašena šele v četrtek. Aretacije so bile izvršene v zvezi z umorom Sergija Kirova; ta zločin je moralo plačati z življenjem že 117 oseb.

Sodnik Ulrich, ki je predsedoval vojaškemu kolegiju, kateri je obsodil Leonida Nikolajeva, morilca Kirova, v smrt, je vodil tudi obravnavo proti Zinovjevu in članom njegove grupe.

Razsodba, ki jo je izrekel sodišče, pravi, da preiskava ni odkrila evidence, ki bi dokazovala, da je moskovska grupa, katere člani sta bila Zinovjev in Kamenjev, imela zveze s kontrarevolucionarnim centrom v Leningradu, ki je skoval zaroto za umor Kirova. Zinovjev in Kamenjev sta sodelovala v kontrarevolucionarni zaroti na prigrvarjanje Leona Trockija, izgnanega boljševiškega voditelja, ki se zdaj skriva v Franciji. Trockij je te obdolžitve odločno zanimal v svojih izjavah v francoskem tisku.

Istočasno s razglasitvijo obsodbe Kamenjeva in Zinovjeva je svet ljudskih komisarjev za notranje zadeve naznanil, da je bilo 49 članov Zinovjeve grupe poslanih v koncentracijska taborišča za dobo 4—5 let, 29 drugih pa v izgnanstvo od dveh do pet let.

Nova konvencija brezposelnih oklicana

Washington, D. C. — Splošna konvencija organizacij brezposelnih delavcev je bila oklicana in vršila se bo v Washingtonu v prvih dneh marca. Na tej konvenciji bodo predloženi načrti za združevanje vseh brezposelnih v eni veliki in močni organizaciji. David Lasser, tajnik provizoričnega komiteja, ki je sklical konvencijo, je dejal, da so se za združitev izrekle organizacije brezposelnih v 24 državah.

Komu se izplača neznanje angleščine

San Francisco. — Tukajšnji predstavniki NRA so se kitajskim restavratorm navedčali dopovedovati, da kršijo pravilnik, ker plačujejo svoje kulije po dolarju na dan in jih gonijo po 15 do 18 ur v 24. Pravilnik določa \$12 za 54 ur dela na teden. Ni pa verjetno, da bi bili Kitajci tako nevedni angleščine, da bi jim tega oblasti ne mogle dopovedati. Nad temi konkuranti se jeze drugi restavratirji.

Madžarska noče biti odgovorna!

NEMČIJA DOBI POSAARSKO DOLINO 1. MARCA

Zeneva, 9. jan. — Svet Lige narodov je zaključil, da ofeclena vrnitev Posaarja Nemčiji se izvrši 1. marca t. l. To je bilo sklenjeno, ko je Hitlerjeva vlada pristala na zahtevo Francije, da Posaarje postane del onega nemškega teritorija, ki mora biti na temelju versajške pogodbe demilitarizirano. To znači, da Nemčija ne sme graditi tamkaj nobenih trdnjav niti ne sme postavljati tamkaj nobenih težkih topov, ki lahko mečejo granate čez francosko mejo.

Va druga sporna vprašanja med Francijo in Nemčijo, ki se tičejo Posaarja, lahko rešuje svet Lige narodov obvezno za obe stranki.

Saarbrücken, 19. jan. — Nacija so danes popolni gospodarji Posaarja in opozicija je popolnoma izginila. Vsi vplivnejši socialisti, komunisti, židje in antinacijaski katoliki so ušli v Francijo; za njimi se pripravljajo na beg okrog 50.000 oseb, ki so volile proti Nemčiji v plebiscitu dne 13. januarja.

Sodnik, ki je obsodil morilca župana Čermaka v smrt, obtožen

Miami, Fla. — Sodnik E. C. Collins, ki je poslal Giuseppe Zangaro, ki je ustrelil čikaškega župana A. J. Cermaka in ranil tri druge osebe, na električni stol, je bil 17. t. m. po okrajni veleporoti obtožen jemanja podkupnine in poneverbe.

Obtožnica pravi, da je Collins sprejel podkupnino v vsoti \$250 in potem razveljavil obsodbo, katero je izrekel nad J. W. Davisom. To vsoto je Collins prejel 25. septembra preteklega leta in potem je prejel še več denarja, katerega mu je poslal oče J. W. Davis.

Možnost stavke v jeklarski industriji

Magnatje izzivajo odlok federalnega delavskega odbora

Pittsburgh, Pa. — Nevarnost stavke v jeklarski industriji se je povečala, ko je Carnegie Steel korporacija naznanila, da ne bo dovolila volitev v svojih podjetjih v Duquesneju, Pa., in v okraju Trumbull, O., pri katerih naj bi delavci izvolili svoje reprezentante za kolektivna pogajanja.

Volitve je odredil federalni delavski odbor, toda kompanija mu ni hotela izročiti plačilnih izkazil, katere je odbor zahteval z namenom, da bo lahko sestavil volilni imenik. Družba je šla na sodišče in v imenu kompanijske unije podvzela akcijo, da prepreči volitve.

Člani federalnega sodišča v Philadelphiji so potem izdali odlok, v katerem zahtevajo od delavskega odbora, naj navede razloge, zakaj naj bi se glasovanje ne smelo preklicati.

Rezultat tega odloka je ta, da se bodo volitve zavlekle za več tednov in morda mesecev, ako se ne bo pospešila sodnijska procedura, kar pa ni verjetno.

Delavski odbor je odredil tudi volitve v tovarnah Illinois Steel Co., Youngstown Sheet & Tube Co. in v nekaterih drugih, toda jeklarski magnatje so se za teklari na sodišče, da jih preprečijo.

Obvestila je Ligo narodov, da ni kriva marsejskega atentata!

Zeneva, 19. jan. — Ogrska vlada je včeraj pred Ligo narodov oprala svoje roke vsake odgovornosti za umor jugoslovanskega kralja Aleksandra in francoskega zunanjega ministra Barthouja v Marseillesu. V poročilu, ki je bilo včeraj predloženo svetu Lige narodov, je madžarska vlada izjavila, da je izvršila preiskavo po odloku Lige narodov in njena "najstrožja preiskava" ni odkrila nobene zveze med ogrskimi oblastniki in marsejskim atentatom. Našla pa je, da je njenih pet nižjih, lokalnih uradnikov zanemarilo svoje dolžnosti pri kontroli hrvaških emigrantov in ta peticija je bila odstavljena in kaznovana.

LEWIS ZA VLADNO KONTROLO PREGOVNE INDUSTRIJE

Washington, D. C. — John L. Lewis, predsednik rudarske unije UMWA, je naznanil, da bo njegova organizacija podpirala priporočila vladnega National Resources odbora, ki se tičejo premovalne industrije. Eksekutivni odbor UMWA je že sestavil zakonski osnutek v soglasju s temi priporočili, ki med drugim predvidujejo strogo federalno reguliranje premovalne produkcije.

Osnutek, o katerem Lewis meni, da ga bodo podprli tudi mnogi operatorji, določa minimalne in maksimalne cene, uravnanje produkcije in posameznih državah, kolektivna pogajanja, "zmerno visoke plače, šesturnik in primerne profite investicij."

Green protestira proti milici

Washington, D. C. — William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, je poslal protest guberneru države Georgia, ki je poslal milicnike proti nogavičarskim stavkarjem v Rosvillu, ki so odvedli veliko število stavkarjev v koncentracijska taborišča in so odgovorni tudi za druga nasilja.

"Razglas obsednega stanja, ki je bil popolnoma neupravičen, aretacije delavcev in delavk, ki so šli v boj za odpravo ekonomskih krivic in so bili zaradi tega poslani v koncentracijska taborišča, je dokaz, da ste postavili na stran nogavičarskih magnatov in mogočnih finančnih interesov," pravi Green v svojem protestu.

Federalna kontrola prenosa električne sile

Washington, D. C. — Mississippi Valley Committee, katerega načelnik je Morris L. Cooke, je v svojem poročilu, ki ga je predložil predsedniku Rooseveltu, priporočil vladno kontrolo prenosa električne sile. Poročilo naglašajo, da priporočilo nima nobene zveze z vprašanjem proizvodnje in distribucije električne sile pod privatnim ali vladnim lastništvom.

Cooke je tudi priporočil gradnjo javnih del v Missisipijski dolini, ki bi stala milijardo dolarjev in bi se raztegnila na dobo dvajsetih let. Sto milijonov naj bi vlada potrošila za elektrifikacijo podeželskih distriktov. Njegovo poročilo vsebuje tudi načrte za kontrolo poplav in vodno transportacijo.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna: za Združeno državo (vse člane) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; za Chicago in Cileo \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; za inozemstvo \$9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cileo \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Člene glasilo po doprniku. Rokopisi dopisov in nenarodnih članov ne vrnejo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo polijateljju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2457-59 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois.
MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Delo ali miloščina?

Po burbonski sodbi so brezposelni delavci, ki so na relifu, navadni "bumi", ki niso vredni nobene podpore. Tudi če bi imeli delo, ne bi delali, ker so preleni!

Ce pa kdo predlaga, naj bi se "bumom" dala priložnost do dela, da pokažejo, ako so res leni ali koristni delavci, je pa spet ogenj v strehi. Javna oblast ne sme voditi in financirati takega religne dela! To bi bila grda potrat javnega denarja! Glavno je pa to: javna oblast sploh ni zmožna obratovanja kakih industrij. Kjerkoli kaj poskuša, tam je polom!

V večji meri je to res, namreč polom. Tega pa niso krivi delavci, temveč dejstvo, ker ni prave volje niti poštenosti med odgovornimi uradniki, ki vodijo taka podjetja. Navadno so to politiki, med politiki stare šole je pa običaj, da najprej gledajo zase, da napolnijo svoje žepe na račun javne blaginje in drugo jih ne briga. Gospodarski sistem je pač tak, da vedno gravitira na privatni žep.

Izjema je tam, kjer je prvi vodstvo, ki ima izkušnje, dobro voljo in pošteno prepričanje glede javnih del — drugi pa, kjer so delavci dobro plačani, da imajo veselje do dela. Brez tega dvojnega ne bo nikdar in nikjer uspeha.

Lokalni poskus religne dela je že dalj časa v teku v Springfieldu, Mo. Tam so — kakor da hočejo posnemati "epizem" Uptona Sinclairja — uposilili okrog 2000 brezposelnih delavcev v tovarnah za usnje, čevlje, pohištvo in za konzerviranje govedine; poleg tega imajo mlekarne in farmo zelenjave in solivnja. Vsa ta "religna podjetja" se obratujejo na principu rabe, nič za dobiček — in uspevajo. Vso stvar vodi nek J. W. Sanders, bivši tovarnar, ki je propadel. Mož ima zmožnosti in vsekakor je pošten. Kako plačujejo delavce, ne vemo.

Stara resnica je, da normalni delavec ne mara miloščine. Stokrat raje ima delo s primerim zaslužkom — samo če dobi priložnost do takega zaslužka. Ampak normalni delavec, ki se zaveda, da je človek, ne pa pes, mora imeti predvsem človeško plačilo in človeško postopanje. Da to dobi, mu mora pomagati organizacija, ki mora biti priznana od privatnih kapitalistov kakor od javnih oblastnikov. Sam, neorganiziran ne doseže ničesar.

Koristno delo za vse! Proč z miloščino!

Radio

Ali imate radijski prejemnik in poslušate radioprograme?

Radio je star dobrih deset let. Imenitna iznajdba! Pomaga nam, da slišimo govorico, petje in godbo iz starega kraja, iz vse Evrope, vse Amerike in vseh krajev sveta — kar doma, ko sedimo komodno zraven prejemnika. Najmogočnejši novi faktor izobrazbe in zabave je radio! Oh — če bi bil to!

Toda — in to je žalost vseh žalosti — čim se je radio poridil, je prišel svinjam v parklje. Takoj je postal industrija, ki je zato na svetu, da se izkorišča za privatne žepe in ambicije. V Evropi je radio menda povsod državni monopol in kot tak služi za propagando reakcionarnih režimov. Namesto dobre izobrazbe in zdrave zabave radio razširja večidel poneumnjevanje, uradne laži in razno smet.

V Ameriki je radio kajpada "svobodna institucija". Kaj to pomeni, vam je lahko znano. Ameriška svoboda je business. Če imaš dosti kapitala, ti je vse svobodno. Če imaš dober business, si lahko omislila radiopostajo in vsak dan lahko bobaš čudodelnosti svojega businessa, zavitega v vložke muzikalnega hrupa in kruljenja, ki mu pravijo petje.

Namesto dveh ali treh dobrih sistemov, ki bi lahko dali po zraku vse, kar Amerika zmore v pogledu kulture in znanstveno poljudne izobrazbe, imamo cele kopice zvez in postaj, ki se med seboj gnetajo in prekričavajo druga drugo kakor velika drhal norcev, izpuščenih na prosto. Vsaka korporacija, vsaka kompanija, vsaka bogata organizacija hoče imeti svoj "radiotrak" in ker dobro plača, ga dobi.

Potem pa poslušamo: "najboljša" zobna pasta, "najboljša" mleko za dojenčke, "najboljša" avtomobil, "najboljša" laksativa za zamašeno drobovje, "najboljša" tablete zoper kašelj, "najboljša" piškoti za pse, "najboljša" žito za kánarčke, "najboljša" šunke, "najboljša" šminke, "najboljša" praški zoper ščurke, "najboljša", "najboljša" — — — vmes pa hrupave komedije, jokave drame, neslanburke, kruljenje in cviljenje brez glave in repa. Tu pa (Dolje v zadnji koloni.)

Glasovi iz naselbin

Zanimive beleške iz raznih krajev

Socializacija stroja

Spring Canyon, Utah. — V slovenskem bi se ime Spring Canyon glasilo "Studenčna soteska", ali nekaj podobnega. Torej ta dopis prihaja iz Studenčne soteske, njegova vsebina pa bi bila prav tako, če bi prihajal iz Spring Canyona. Bistvene razlike torej ni, če ime poslovenimo ali če ga pustimo kar pri miru v originalu.

Prav nič čudnega ni, da je človeški rod zaostal v marsičem, daleč zaostal socialno za mehanizem napredkom. Kajti v mehaniki je človeški rod v prejšnjih sto letih strašansko hitro drvel naprej. Izpopolnil si je transportacijo sredstva, izumil prenašanje glasov po zraku, tako tudi prenašanje slik, iznašel je stroj, ki je preobrazil ves svet in izboljšal brez števila drugih pripomočkov. Velikanski napredek. Toda v socialnem oziru pa je ostal daleč zadaj, tako daleč, da je v tem oziru v primeru z moderno mehaniko še vedno skoro na primitivni stopnji.

Kaj je vendar povzročilo, da ni človeški rod napredoval vopredno tudi v socialnem oziru? Blazna gonja za profitom par ljudi, ki bazira na brezernem izkoriščanju delavskih mas. To je tisto zlo — profit! Dasi so baš mase tista sila, ki proizvajajo vse dobrine, ki ustvarja stroje in preobraža svet, so delavske mase ostale še vedno v sužnosti in brezpravne. Le na papirju imajo svobodo tega in onega, v resnici pa so brez moči. Zakaj? Zato, ker so bile vedno tlačene, gospodarji pa so vedno pazili, da so ostale tudi brezbrizne za svoje lastne interese.

Spretnim zavajalcem je dobro znano, da ljudje radi verjamejo v objube in nevidne sile, da se pustijo pumpati šarlatanom in krivim prijateljem. Ti prijatelji in voditelji v človeški družbi bi lahko mnogo storili za delavsko maso, ako bi hoteli. Pa se raje prilagodijo sistemu, ki ljudstvo izkorišča, da se tudi oni sami okoristijo. Oni verjamejo v znano pravilo, da masa hoče biti izkoriščana. Zato so se vrgli na delo, da jo izkoristijo do kosti.

Tako je in tako bo tudi ostalo tako dolgo, dokler ne bo masa spregledala, dokler ne bo spoznala, da se mora sama osvoboditi, sama rešiti iz suženstva, ako hoče, da bo dosegla svoje pravice. Vedeti mora, da ji vladajoči kapitalistični sistem ne bo ničesar dal, temveč je vedno pripravljen, da ji vzame še te male pridobitve, ki jih sedaj uživa. Delavska masa ne sme slediti krivim prerokom in delavskim prijateljem, ki se le redko na račun nevednih množic. Predvsem se mora masa osvoboditi zavisti in sovraštva. Potem mora aložno nastopiti v svojih zahtevah. Edino skupnost ji bo pomagala, da dobi svoje mesto v človeški družbi, katero ji po vsej pravici pripada. In baš delavski masi gre najbolj kos pridobitve, kajti ona je tista, ki ustvarja ves komfort in vse dobrine.

Da pride masa do tega, je predvsem treba izobrazbe. Delavske mase potrebujejo znanja in izobrazbe najprej v tistih stvarih, ki so ji najbližje za vsakdanji obstanek. Zato se mora izobraziti v delavski politiki, da si bo znalo pridobiti politično moč, s katero si bo osvojilo vse drugo. Gostiti mora delavsko kulturo in se učiti. Pri tem pa je treba delati in misliti, misliti svobodno. Čitati mora dobre knjige, čijih vsebina je spisana v delavskem naprednem duhu. Učiti se mora iz delavskih časopisov, da se bo znalo bojevati za svoje pravice vselej in povsod.

Ko bo delavstvo prišlo do te stopnje v dobri meri, potem bo zmožno sprejeti socialistične principe, po katerih se bo ravnalo. Tedaj bo spoznalo, da socialistična družba, ki mora priti, bo urejena tako, da bo služila v dobrobit vsem enako. Kajti v socialistični družbi ne bo dveh razredov, razred posejudočih in razred zatiranih in izkoriščanih. Urejena bo tako, da bodo vsi lahko delali, ako bodo hoteli, in za vse bo dovolj kruha in razve-

drila. Šele takrat bo človeška družba pravično urejena.

Ker je soc. stranka s svojim programom daleč naprej, delavske mase pa so priklenjene na večni strah pred gospodujočimi, zato je njeno delo težavno in počasno. Gotovo pa je, da vedno ne bo tako. Čas prihaja, ko bodo delavske mase prisiljene, da stopijo v vrste naprednega delavstva ter da si osvojijo principe soc. stranke, pa naj jih sprejmejo pod katerokoli oznako ali firmo. Kajti sedanje razmere nas same tirajo k temu spoznanju.

Predvsem je treba strojno produkcijo socializirati ter jo podvreči organizirani, znanstveni kontroli vsega ljudstva, ako hoče ljudstvo imeti garancijo za dostojen obstanek in socialno pravičnost. Masna produkcija zahteva tudi masno lastništvo produkcijakega kapitala. Stroji, dokler so privatna last, so prokletstvo za delavce. Strojni produkcija je korenito izpremenila vse panoge socialnega življenja in vsa današnja politična in socialna konfuzija izvira iz dejstva, ker vladajoči razredi nečejo priznati teh izprememb in se nečejo prilagoditi na vsej črti industrijski civilizaciji, temveč vztrajajo s političnimi, kulturnimi, socialnimi in etničnimi zgradbami iz prejšnje agrarne ter fevdne dobe, ki je že mrtva.

Zaveden delavec mora vedeti to resnico, da ekonomsko življenje oblikuje vse drugo življenje, zato je torej glavno in prvo. Vse drugo: politika, kultura, etika, vera itd., je podložno sistemu pridobivanja življenjskih potrebščin.

Vse moderne naprave in izumi so rezultat človeškega razuma in dela. Človeško delo je v moznih in prstih. Človek si je podvrnil silo energije z delom. Karl Marks je zapisal, da je človeško delo podlaga vsemu človeškemu ustvarjanju in vsem človeškim vrednotam. To je neopogljiva resnica!

Da je masa še strašansko nazadnjaška, nam opetovano potrjuje volje. Še vedno se masa pusti zavajati in še vedno voli sebi v pogubo. Treba bo res silnega potresa, da se bi masa zganila. Da, treba je potresa ali pa učenja. Učenje vzame mnogo časa in truda, potres pa pride hitro in v trenutku preobrazbi svet. Toda v potresu nastane velika škoda. Kaj je torej boljše, potres ali učenje? Vsekakor je boljše drugo. Toda zgodi se, da nad temi silami ni maso vedno kontrole. Potres pride kar čez noč. Tako se je zgodilo že marsikje. Vsekakor morajo biti pogoji za prvo in drugo. Potres ne pride brez vzroka. Tudi za učenje mora biti vzrok. Tega je dovolj, križ pa je, da so mase počasne, brezne, da se bi učile stvari, ki so njim samim v korist.

Človek je že od mladega naučen, da se ravnja po obstoječih navadah. Nikamor ne krene s

starega tira. Kdor se pa drzne, da stopi iz njega, ga obsojajo in kritizirajo. Baš te kritike se človek najbolj boji, zato je rajše v jarmu, ki ga drži k tlom. Kljub temu pa pridejo gotove sile, ki pretrga o vaji in jarem, pa se človek dvigne in stopi prost na sveto. Šele potem, ko je prost jarma, se prične zavdati prave vrednosti svobode. Toda do tega spoznanja ni vselej lahko pot. Predno človek pride do tega koraka, je res treba potresa v njem samem.

Da se množice držijo v temi, ima vladajoči razred na razpolago vse moderne pripomočke in ustanove. Ima šole in časopise, prižnice in radio — vse! In s temi pripomočki zastruplja ljudske mase po svoji dragi volji.

Frank Kroll.

Novice iz metropole

Cleveland, O. — Tudi v naši slavni slovenski metropoli, kakor drugod, zgubljajo ljudje zaupanje v new deal. Spominjam se dneva, ko je Roosevelt nastopil svojo službo kot predsednik te republike. Takoj je pričel obljubljati in reformirati, tako da mi je tudi marsikateri naprednjak rekel: "No, sedaj pa ne potrebujemo več socialistov ne komunistov ne progresivcev. Vse te bo nadomestil naš novi predsednik s svojim dalekosežnim programom. On bo rešil nas in deželo!"

Tako so modrovali mnogi. Pri takih razlaganjih sem večkrat rekel, da me veseli, ker se je končno vendarle našel človek, ki bo rešil revne in deželo, mi socialisti pa se bomo vsaj lahko malo odpočili, da nam ne bo treba več agitirati, če bo tako res. Vselej pa sem pristavil, da mi ne verjememo, dokler ne vidimo resničnih rezultatov.

Se dober mesec in pretekli bosta dve leti, odkar je Roosevelt začel obljubljati in reformirati. Dve leti novega deala! Kaj se je zgodilo z njim in njegovimi obljubami? Izgleda, da je vse skupaj telebnilo v vodo. Koliko je imel ali še ima Roosevelt iskrene volje za izboljšanje položaja, ne vem. Vemo pa, da nima trdne volje, da bi prišel za gorjačo in udaril po izkoriščevalcih in profitarjih, po parazitih in prevarantih, po menjalcih denarja in krošnjarijih. Vrana vrani ne izkljuje oči, pravi stari pregovor. Ali naj velja ta izreč tudi pri tem?

Drugi mogočni reformator in rešitelj delavstva in dežele je detroitski župnik Coughlin. Ta pa je še bolj prefrigan, obenem pa ima dar govornišva. Toda tudi on je izgubil že veliko svojih pristavev, ker so videli, da mu gre le za svojo korist, da je proti inozemcem, da se boji porodne kontrole itd. Coughlin je pričel ustanovljati tudi neko novo stranko, ki jo imenuje "unijske socialne pravičnosti." Toda, dragi moji, kakšno pravičnost bi ta svečenik rad? In kakšne

nam je še treba? Ali jih nimamo že dovolj? Imamo republikansko, demokratsko, progresivno, socialistično, komunistično in še pol ducata drugih manjših. O da, še ene nam manjka. Ta je pristno fašistična ali kuluksklanovska, kar je pač eno in isto.

Župnik Coughlin ima svoje pristave tudi med našimi rojaki v metropoli, pa tudi med drugimi narodnostmi se jih ne manjka. Mnogi mu pošiljajo denarni podporo, v zameno pa dobijo plehnat križec. Vsakemu zavednemu delavcu je lahko znano, da ne bo noben svečenik osvobodil delavcev izpod kapitalistične pte. Saj nam je dobro znano, da je vsaka vera proti delavski svobodi, so pa za vse vere za kapitalizem in militarizem ter monarhizem, dasi ravno je v peti zapovedi zapisano, da ne smeš ubijati. Kadar pa bo Coughlin vrgele duhovsko suknjo proč in stopil v delavske vrste in soc. stranko ter se z nami vred boril proti izkoriščevalcem, takrat mu bomo verjeli.

Pred par dnevi se je vršila letna konferenca delničarjev Slovenskega narodnega doma. Trajala je tri večere. Konferenca je bila dokaj mirna. Predsedoval ji je Jos. Siakovich. Zborovalci so sklenili, da klub družtev SND ostane, le da bo imel manj uradnikov in nižje stroške. Direktorji bo še naprej šte 21 članov. Sedmim je potekel termin in na njih mesto je bilo izvoljenih sedem novih.

SND se je zadnje čase prizidalo precej lično poslopje. Spodnji prostori bodo služili pisarni za balincanje, zgornji (dvorana) pa za družinske sestanke. Domačini in tujei, ki pridejo sem, se bodo lahko odpočili pri mizah v lepem prostoru in popili kozarec ali več osvežilne pijače. Servirala se bo tudi okusna hrana. Dvorana bo služila tudi za plesišče. Ti novi prostori bodo slavnostno odprti v nedeljo, dne 27. jan. Vabljeni so vsi Slovenci in Hrvati ter drugi. Pridite!

Povečana Prosveta zelo dobro učinkuje pri naših ljudeh. Da pa dobimo nazaj čimprej tudi sobotno številko dnevnika Prosvete, apeliram na vse člane SNPJ, ki še niso naročeni na ta najboljši slovenski dnevnik, da si ga naročijo. Posebno one družine, ki imajo več članov v SNPJ, naj izrabijo priliko sedaj in naj pristejejo tednike k dnevniku. Podpirajte v prvi vrsti svoj list!

Družinski koledarji gredo leto posebno hitro izpod rok in ljudje so z njimi zadovoljni. Tukaj je precej ljudi bolnih in veliko jih umrje. Dela in zaslužka je malo in vedno manj. Vreme je primerno, normalno za sedanjno sezono.

Anton Jankovich, 147.

Federacija državljanov

Johnstown, Pa. — Federacija ameriških državljanov je bila ustanovljena, da pomaga našim ljudem pri iskanju državljanjskih pravic. Obdržuje redne mesečne seje in na prejšnji seji je bil v ta namen izvoljen odbor petih članic, ki so: mrs. Logar, Pucelj, Bevc, Stražičar in Hočvar, katere delujejo kot organizatorice.

Gori imenovane imajo nalogo, da gredo k vsem onim, ki še nimajo državljanjskih pravic, da se vpišejo za pospevanje o državljanstvu. S poukom se bo pričelo takoj. Za člane in članice bo pouk prost. Izpolnitev listin ter vožnjo in priče plača organizacija. Nečlane(ice) se podučeje prosto in listine ter vse potrebno se jim izpolnijo. Drugorodci niso izzeti.

Rojaki, poslužite se te ugodne prilike! Kajti to bo koristilo le vam in nikomur drugemu.

Odbor.

Obnoveitev soc. kluba

Sharon, Pa. — Na 12. jan. smo na sestanku v Slovenkem delavskem domu razpravljali, če se naš soc. klub obnovi ali zaspil. Prišli smo do zaključka, da je baš sedaj ugoden čas, da klub obnovimo, kajti v teh časih nam je zelo potreben. Zato smo sklenili, da se skliče seja na 22. jan. ob 8. zvečer v SDD. Pridite vsi in povabite ostale. Vsi smo delavci in v klubu bo dovolj dela za vse!

Joseph Cvelbar.

V interesu zdravja

Iz moderne medicine

V Kelmorajnu uporabljajo v novejšem času novo, mikroskopsko metodo za ugotovitev sifilide. Ta preiskava se izvrši v piči uri, a je najmanj tako zanesljiva, kakor dosedanje laboratorijske preiskave. V močno pozitivnih primerih se da rezultat razbrati že po nekoliko minutah. Zadoštuje kaplja krvi, dočim je za števala Wassermannova preizkušnja neprimer. To več. Vrhu tega veljajo vse potrebne reagentje nekoliko denarja.

Neki praški zdravnik priporoča zoper opekline in neke vrste ekcemov milno peno, ki jo puštimu na bolnem mestu.

Prof. Neumann priporoča jetičnikom zadnjo hrano, ki pa vendar ne sme vsebovati preveč rednih vrednot. Zamaščenje škoduje namreč srcu, ki deluje že itak pod težavnimi okoliščinami. Obedi naj bodo bolj skopi, zato pa številnejši in posebno zadnji obed naj bo lahko prebavljiv. Hrana bodi mešana, vsebuje naj manj ogljikovih hidratov, namestu mesa naj dobe bolniki češče jeter, možganov, vranice. Sveže ribe, sadje, solate, zelenjave, posebno v obliki iztisnjenih sokov so v obilni množini zelo priporočljive, prav tako dodatki masla in ribje olja. Glede soli si strokovnjaki še niso edni, a vsekako je treba biti z njo štedljiv.

Odkod kurja očesa?

Od nepravilne hoje in nezadostnega ravnotežja v mišicah noge in stopala

Neki sodelavec angleške medicinske revije "The Lancet" piše, da za kurja očesa ni toliko odlično alabo obušalo, kolikor napačna hoja in nezadostno ravnotežje v mišicah nog in stopala.

Kakšnih 30 mišic deluje v nogi, da bi bilo njeno gibanje čim bolj harmonično in noga sama skuša na razne načine obvladati napor, ki ga ji prisojamo. Noga postane n. pr. krajša, če preložimo vso telesno težo nanjo, nego če stojimo udobno na obeh nogah.

Motnje mišičnega ravnotežja med hojo imajo za posledico to, da se poveča pritisk na stopalo, posamezne dele njegove kože pritise ob usnje in s tem nastanejo kurja očesa. Često vpliva seveda več vzrokov skupaj. Napačna hoja ima za posledico kurja očesa tudi pri obetvi, ki bi se nogi drugače dobro prilagala. Javno je, da moramo v tem primeru izboljšati predvsem hojo in obnoviti harmonično sodelovanje mišic, kajti čeprav takšno kurje oko sam omehamo in odstranimo, bo imela slaba hoja za posledico nova kurja očesa. Potrebno so v prvi vrsti mišične vežbe za noge in stopala, k temu pridejo kopeli in drugi pripomočki, vsi sili tudi ovojji na stopala. Udobna obutev je naravno tudi potrebna, saj je običajno baš napačna obutev, posebno ženska, tista, ki zavaja k napačni hoji in povzroča ostale težave.

Nova zvezda

Kakor smo te dni na kratko že poročali, so astronomi v ozvezdju Herkula odkrili novo zvezdo. Prej ni bilo tam nič posebnega, kvemu kakšna zvezdica desetega ali enajstega razreda, kakršne navaajo samo najbolj natančni zvezdni katalogi. Hipoma pa se je pojavila zvezda, ki se da dobro opaziti že s prostim očesom na severnem nebu med zvezdo "Jo-to" v Zmaju in žarečo Vego.

Kaj pomeni nova zvezda? Nje nenadni pojav nam sporoča, da je ena izmed neznanih zvezdic, ki jih običajno niti ne opazajo, dosešno eksplodirala in se zasvetila v žareči svetlobi. V Greenwicu so spektrum nove zvezde fotografirali in odkrili v njem posebno značilno vodika in kalcija, znamenje, da sta ti dve prvini pod silnim pritiskom privrili iz zvezdne notranjosti in zgorili. Ta svetovni požar bo trajal kakor običajno, še nekaj časa v vsej svoji divjosti, potem pa bo polagoma ugasil. Zvezda bo zgorela in po njej bo ostala samo še z najmočnejšimi teleskopi vidna sled. Sicer pa, če hočemo biti prav natančni, lahko povemo, da je ta katastrofa na nebu že davno konec. Če jo šele sedaj vidijo naše oči, je to posledica velikanskih razdalj, ki nas ločijo od nje in ki ji celo svetlobni žarki premerijo v dolgoletnih potovanjih. Eksplozija, ki so jo opazili astronomi te dni, se je v resnici primerila le pred dolgimi leti, a svetlobni žarki so nam jo šele zdaj sporočili.

Po 14 letih je to prva izmed "novih" zvezd, kar so jih odkrili in ki postanejo vidne ob času, ko jih doleti podobna katastrofa. To ni niti ena izmed posebno značilnih novih zvezd. Bilo so prejšnje, ki so zagorele še z vse drugačnim sijajem in ki so svojo barvo v kratkem času spremenile od najbolj bleščeče se beline v majtemenjšo rdečino. V starih časih so takšne zvezde zbujale veliko strahu in pripisovali so jim prilično isti zločesti pomen kakor repati-carn. Danes vemo, da so bili to izrodki praprovejra. Vendar pa so nam značilno opozorilo na možnost, ki jih skrivajo v sebi celo uglašnja nebesna telesa. Kaj bi bilo n. pr. z nami, če bi se našemu soncu primerila takšna nestreča ter bi končala z eksplozijo?

(Dolje iz prve kolone.)

tam se ukrade kaj dobrega, ampak to dobro kapljica v morju nesnag. Radio je skandal in ostane skandal, dokler bo v pesteh profitarjev.

Carško selo, kamor se je rad zatekal ruski car pred boljševiško revolucijo. V tej palači je sedaj velika delavska jedilnica.

Vesti iz Jugoslavije

(izvirna poročila iz Jugoslavije.)

ELIKA NEČEDNA AFERA LJUBLJANSKEGA ZO-BOTEHNIKA

Afera zavzema vedno širši obseg in so se zdaj tudi listi oglašali s poročili o nemoralnem početju zobotehnik Beveca

Pred štirinajstimi dnevi je ljubljanska policija aretirala ljubljanskega zobotehnika Ladi-ava Beveca, ker je imela trdne dokaze v rokah, da se počenjal nemoralne stvari in izsiljeval od rter denar. Ker je bil Beve ljubljanski "boljši" družbi dober anec, je razumljivo po stari etodi naših listov, da so zamol- ali krivice ime. Toda zdaj, ko že srbski listi pisali o zadevi omenjali polno krivice ime, tudi ljubljanski tisk objavil njegovo ime.

Takoj spočetka se je govorilo Ljubljani, kakšne neverjetne gije so se godile v Bevečevem bnem ateljeju, kjer je baje svo- pacientke omamljal s posebn- likerjem, nato pa jih oskrul- oziroma tudi izročal zbrani lžubi pajdašev, ki so se zbrali sosedno sobo. Toda ne le to, ve je svoje žrtve v delikatnih lozajih tudi fotografiral in s i- likami izsiljeval kešneje žrtev denar. Saj so bile med vami tudi omnožene ženske in so rajši plačevale stotake, ka- pa da bi razširjal njih slike lžudni družbi in čudni pozli.

Baje niti ena ženska pacient- ki si je hodila k njemu po- pavljat zobe, ni odšla od njega, da bi jo bil zlorabil. Celo ne- nuna, pravijo, je bila med i- mi.

Ze dalj časa se je govorilo o- njih nevednostih v Bevečevem lteljeju. Beve je živel potrat- poznal se je z vsemi "odlič- ni" Ljubljanci, prav dober ltel- jatelj je bil z mladimi boga- ni, katerim je izkazoval uslu- gi. Tako se je nekoč v vesel- lžbi svojih prijateljev sezna- tudi z nekim franciškankom- trom, pa so ga povabili a seboj nazadnje je vso družbo a pam- vred povabil v svoje stano- vanje, v sobo zraven ateljeja.

Im so pili in bili bogve kako- bre volje, sami taki tiči sku- pa, da tudi nekaj žensk seveda, med njimi pater. Sredi večer- je je nenadoma nekaj zablišnilo iobi in patra so potolažili, da- najbrže "radio kaj špila." V- niki pa se je tedaj avtomatič- prižgala magnetija in neke- skrivaj instalirani foto aparat- posnel sliko vesele družbe s- trom. Kmalu nato je Beve- kazal to fotografijo s patrom- znih družbah, češ, glejte, tu- kakile ljudje zahajajo k meni- svojevrstne zabave. To je- lo na uho tudi samostanske- predstojniku in pater jih je- al.

Razkrili pa sta Beveca prav za- v dve dekleti. Neka gospo- da je bila tipkarica pri ne- znanem ljubljanskem od- niku. Pa je ta dognala, da mu- tipkarica poneverila okrog 000 Din, ki bi jih morala iz- dati v obrokih nekemu pod- u. Ko je odvnetik trdo pri- svojo uradnico, je ta prizna- l. Ves denar sem znosila Bev- On ima mojo fotografijo...

... povedala: Hodila je k Bev- popravljat zobe. Z nekim li- jem jo je omamili, da se ni- gla upirati ničemu več. Zlo- il jo je. Drugič ji je pokazal o tega dejanja. Uradnica se- ne spominja, da je med zlo- to zabilnil magnetij in da je- fotografirana. Fotografijo- pokazal in uradnica je mo- nositi Bevecu denar, da ni- e kazal okrog. To je bilo- o odkritje.

Drugo: neka gospodična je v- družbi, kjer so govorili o- u, povedala, da pozna prij- aca, ki jo je Beve zlorabil in- i - fotografijo že toliko in- o denarja. Prijatelj so ji- ovali, naj javi zadevo poli- Ona se je branila, bala se- skandala, nazadnje pa je le- bila zadevo. Policija je izvršila preiskavo- Bevečevem ateljeju in Beveca- irala. Našli so namreč mno- kompromitirajočega: likerji- ali pomakani z mamilom. Ka- kolik je užila ta liker, je po- omočena. Odvedel jo je v

sosedno sobo, navil gramofon in nato pacientko zlorabil. Pri- pravljena je bila zofa. Na zofi- pa je bil montiran gumb. Če je pritisnil nanj, se je avtomatično- vžgala magnetija. V kovčegu za gramofonske plošče pa je bil montiran fotoaparat, ki se je prav tako avtomatično sprožil in posnel prizor na zofi. Ko so se žrtve zavedele, so odšle. Vedele so, da so bile zlorabljene, toda- že drugi dan jim je Beve pomo- lel pod nos fotografijo. Spričo- tega so žrtve niso le bale nazna- niti zadevo policiji, ampak so Bevecu nosile celo denar, da ni- kazal slik.

Med žrtvami je bilo tudi mno- go zelo mladih deklet. V krivčev- vem stanovanju so našli cel- majhen muzej spominov, intim- nih spominov na intimne dogod- ke: razni robci, in datumi na- njih...

Ugotovilo se je tudi, da je pri- rejal Beve raznim prijateljem, samim uglednim ljudem seveda, svojevrstne zabave večere v svojem stanovanju. Stregle so omamljene dame in dekleta in- vršile so se cele orgije.

Beograjski listi poročajo tudi, kar ljubljanski listi taje. Nam- reč, da so se razni kajpak priza- deti ugledni ljudje trudili pre- prečiti preiskavo ter izkopati iz- afere Beveca, predvsem pa seve- da sebe. To pa jim k sreči ni- uspelo. Obremenilnega gradiva- je na kupe, zaslišanih prič je bilo okrog 70 in zadevo ima v rokah- že sodišče.

OBDOLŽENCI STRAŠNEGA UMORA IZPUŠČENI

Vsi trije osumljenci umora kra- marja Serše izpuščeni, ker- manjka dokazov

Iz zaporov ljubljanskega so- dišča so bili izpuščeni 60-letni Ivan Serše, kolporter Anton Roz- man in Serševa 19-letna hči Francka. V zaporu so bili od- avgusta, ko se je zvedelo, da je- bil Serša umorjen. Umora osum- ljeni so bili omenjeni trije, a ker- sodišče ni moglo dejanja jim do- kazati, so bili zdaj vsi trije izpu- ščeni na prostje.

Gre za bestialen umor, kakrš- nega ljubljanska kriminalna kro- nika ne pomni zlepa. Dne 31. julija je skočila v Ljubljano in- utonila 38-letna Serševa hči Pepca, vdova po rudarju Cepu- dru, ki je padel v vojni. Odkar- je bila vdova je živela pri svoji materi in očetu na Starem trgu- sredi Ljubljane v stanovanju, ki- je bolj podobno brlogu ko stano- vanju za človeka. Na bregu- Ljubljanice je pustila med dru- gim pismo, ki ga je dobila poli- cija v roke. V pismu je govorila o nekem strašnem dejanju, ki se- je zgodilo na njenem stanova- nju. Opozorjena je policija iz- vršila hišno preiskavo pri Serše- vih ter dognala, da je bilo stano- vanje prav tedaj sveže prebela- njeno, tla poribana, o starem- Serši pa nobenega sledu. Med- starim Seršo in njegovo ženo so- bili stalno prepri na dnevnem- redu in sosedje so izpovedali, da- so slišali par nčpi pred Pepinim- samomorom stekanje iz Serševe- ga stanovanja. Nato je policija- vendarle ugotovila, da je bil ti- sto noč Serša ubit a sekiro, da- so potem razsekali njegovo trup- lo, nekaj udov sežgali v peči (v- pepelu je našla policija nekaj- kosti rok in nog), trup pa pre- kuhali tako, da se je meso ločilo- od kosti, nakar je Pepca kosti- odnesla in zakopala na Golovcu, meso pa so najbrže odpravili- v kanal. Nato so okrvavljeno stano- vanje prebelili in očedili.

Na Golovcu so našli kosti. Ser- ševa 19-letna, a zaostala hči Francka pa je izpovedala zme- deno. Zdej je obremenjevala- Pepco, zdaj spet njenega zaro- čenca, kolportarja in invalida- Rozmana, pa spet vse tajila. Ker- je videti omejena, ne gre popol- noma verjeti njenim izpovedim- . Rozman in Serševa žena pa sta- ves čas preiskave tajila vsako- krivdo glede umora. Dognano- je torej, da je Pepca sodelovala- pri umoru in skrivanoj ostanok- žrtve, kdo pa ji je pomagal in- ali so ti trije osumljenci res so- krivci ali ne, glede tega preis- kava ni zala dognati zaneslji- vije dejstev. Zato je sodišče iz- pustilo vsaj vse tri osumljence.

Zakaj je umorila svojega moža?

Planinškova, ki je v Zgornji- Šiški ubila a sekiro svojega ne- legitimnega moža Ivana Struk- lja, izpoveduje v preiskavi, da- se natančno niti sama ne more- domisliti, kako je to dejanje iz- vršila. Gotovo je, da je ravna- la v nagli jezi. Pravi, da je po- stajala jezna na Struklja, ker ta- ni maral njenega otroka. Ka- darkoli je šla kuhat za otroka, je- togotno zmerjal in nasprotoval. Strukelj je imel precej denarja, zahteval je dobro hrano, denarja- pa ni dal. Zaradi tega sta se- zadnje čase pogosto spila. Otro- ka baje ni mogel videti, zmerom- je kričal, če se je mati dobrikala- otroku ali kuhala zanj. V sobo- to pred usodnim jutrom sta se- Planinškova in Strukelj spet- spila zaradi večerje: postavila- mu je na mizo krompir, on pa je- zahteval kaj boljšega. Denarja- pa ji ni maral dati, čeprav je- imel denar doma in še v hranli- nici. Otrok je bil takrat nekaj- bolan, pa se je ponoči parkrat- prebudil. Strukelj pa je kričal, da- hoče imeti mir. Ko je zju- traj otrok spet zajokal in je- Planinškova vstala k njemu, je- Strukelj začel zmerjati in kriča- ti. Planinškova pravi, da je- tadaj prižgala luč ter slučajno za- gledala sekiro, ki je bila v kuhi- nji. Sama ne ve, kako se je po- javila misel na umor v nji. Uga- sila je luč ter legla za nekaj mi- nut nazaj v posteljo, potem pa- vstala, zgrabila sekiro in udarila- večkrat po Strukljevi glavi. Ko- likokrat je udarila, sama ne ve, policija je ugotovila najmanj 15- udarcev, od teh jih je bilo šest- smrtnih.

Kmalu se je pojavil sum, da- je Planinškova ubila Struklja iz- jeze zaradi otroka pa tudi zato, da- bi se polastila njegovega de- narja. Preiskali so stanovanje- ter denarja res niso našli. Pla- ninškova pa je izjavljala trdno, da- denarja ni vzela nobenega. Še enkrat so preiskali stanova- nje ter res našli nedotaknjenih- 2000 Din v gotovini v omari in- dve hranilni knjižici za 50.000- Din. Domneva, da bi bila Pla- ninškova izvršila svoje dejanje- zaradi denarja, se je torej raz- blinila. Ostala bo torej najbrže- resnično, da je ubila Struklja iz- nagle jeze, ker je mrzil njenega- otroka.

Samomor služkinje.—V mest- ni Rdeči hiši na Poljanah se je- s plinom zastrupila mlada služ- kinja Antonija Gašperčeva iz Pre- grade pri Desenju. Doma je- bila iz dobre kmetске hiše in ne- bi ji bilo treba iti služiti. Toda- šla je v Ljubljano služiti zato, da- bi bila bliže podnaredniku, ki se- je bila vanj na moč zaljubila. Ko pa je tu videla, da podnared- nik ne mara več zanj, je v noči- na 17. decembra odprla v kuhi- nji, kjer je spala, plinsko cev in- zjutraj jo je našla gospodinja- nezvestno v postelji. Naglo so- jo odpeljali v bolnišnico, a med- prevozom je že umrla. Zapu- stila je štiri pisma: gospodnji, nezvestnemu fantu, očetu in ma- teri. V njih se poslavlja, opu- šča vsem in prosi tudi zase opro- ščenja.

Še en samomor.—V Trebnjem- se je pred tednom zastrupila v- nekem hotelu kakšnih 35 let sta- rja ženska, katerega imena ne- vedo. Pokopali so jo na novo- meškem pokopališču. Oblosti- skušajo ugotoviti njeno identi- teto.

Fašizem v teoriji in praksi

Strahote fašističnega gospodar- stva v Julijski Krajini

(Iz pisma, ki smo ga prejeli z Goriškega).

Navajeni smo, da prejemamo- dan za dnem hujša poročila o- gospodarskem položaju naših- ljudi v Julijski Krajini. Sploš- na gospodarska kriza, ki je za- jela celo Evropo, ni prizanesla- tudi njim, dasi je fašizem ob- ljubljaj, da bo s svojimi "epo- halnimi" socialnimi in gospo- darskimi reformami iztisnil vso- revščino iz Italije, ki da je pod- fašističnimi solncem obsojena- na smrt, kakor bacil v bolnem- telesu, ki ga neguje večša zdrav- nikova roka... Naše ljudi ta- bacil še vedno razjeda: zaril se- je povsod in neusmiljeno raz- kraja našo kmetijo, našo obrt in- trgovino. Fašizem ga v Julijski- Krajini ni uničil, ampak ga je- na škodo naših ljudi še umetno- gojil da bi njih še itak trlo go- spodarsko stavbo, ki jo je sploš- na kriza še popolnoma omajala, še bolj izpodkopal.

Kako rešuje fašizem n. pr. brezposelnost v Julijski Kraji- ni? Tako, da meče naše ljudi še- iz tistih služb, ki so jih dosedaj- imeli. Pravkar je začel obširno- akcijo za smanjšanje števila- brezposelnih: z znižanjem plač, skrajšanjem delovnega urnika, odpravo nadur in podobnimi- sredstvi naj lokalne fašistične- oblasti pripravijo zasilna mesta- brezposelnim. V Julijski Kraji- ni (goriški, tržaški, puljski in- reški provinci) bi na ta način- kakor pravijo fašistični listi, moglo priti do dela nekaj tisočev- ljudi. Pričakovali bi zaman, da- se bo fašizem ob tej priliki- spomnil prav naših nesrečnejšev, ki- so jih Italijani iz južnih krajev- že skoro na vseh mestih iz- podrinili, in jih vsaj tem milost- nim potom sprejel na delo. Do- gaja se baš narobe. Iz dopisa, ki- smo ga prejeli, navajajo do- nosne besede: "Revščina po naših- vaseh je grozna. Naši ljudje z- dežele, ki so preje še našli kak- šno delo v Trstu, Trzinu, Gorici- in drugod, trkajo povsod zama- . Mestni sindikati, ki bi jim mo- rali izdati dovoljenja za delo, jih- zavračajo na domače sindi- kate, češ, da ne sme nihče de- lati izven-območja lastnega sin- dikata. Domači sindikat pa- sprejema na delo samo italijan- ske delavce iz južnih krajev, za- katere ta omejitev seveda ne- velja... Pred dnevi so nam ob- ljubljali, da bodo vsi brezposeln- dobili delo, v goriški pokrajini- baje okrog 800 ljudi. Vendar so- naše delavce tudi to pot pustili- na cedilu, kajti sprejeli so na de- lo apert samo brezposelne z juga. Tako nam fašistični oblastniki- zapirajo vrata povsod. Naš člo- vek ni vreden, da živi, naš člo- vek naj pogine, ali pa naj se — izseli, če mu tu ni prav. Fašis- tična ekspanzija proti vzhodu- zahteva svoje žrtve in nič čud- nega, če smo prve žrtve mi... In naši kmetje? Boljše, da- Vam o tem ne govorim. Naj se- Vam ne zdi prav nič čudno, če- nekaj trdni kmetje danes be- račijo po goriških ulicah. Fiskal- ni sistem, ki se je z njim že sta- rodavni Rim ponašal, je našega- kmeta zadavil. Goriški Mont-

Sedem vozov cestne železnice je bilo uničenih v ognju, ki je izbruhnil v delavnicah pennsyl- vanske železnice v Camden, N. J.

(zastavljalnica), ki je zakupnik- vseh davkov, napoveduje dražbo- za dražbo. Dražbeno postopa- nje, ki je po italijanskih zakoni- h sicer tako komplicirano, da- se ga privatni upnik niti ne loti, je po izjemnem zakonu zelo eno- stavno za izterjevalca davkov. Kupec navadno ni. Hiše in pre- moženje se prodajajo za sramot- no nizke cene. Goriški Mont je- v nekaterih krajih prišel poceni- do velikih posestev, ki jih u- pravlja na način kot laški lati- fundisti: Naš kmet je samo še- najemnik na svoji zemlji.

Trgovina spi. Naš trgovec ne- zmore več bremen, kmet mu ne- plača. — V nedeljo (16. 12.) so- oznanili po cerkvah ukaz, da- morajo vsi, ki imajo v tujih drža- vah denar, javiti do 22. t. m., koliko ga imajo, drugače bodo- neprijetnosti. Menda bodo po- stavili davke tudi na ta denar. V inozemstvo smemo sedaj ne- sti samo še 2000 lir. — Sedaj- pravijo, da bodo uradnikom zo- pet znižali plače. Seveda, fašiz- em rabi denar, da plača svojo- armado, da ga varuje, kajti je- vedno več nezadovoljnejšev; ki- pretijo, tako se vsaj sliši. Nekaj- mora le biti na stvari, če je te- dni fašistično časopisje javno- obžigosalo vse skrite nergače in- nezadovoljnejše... Mno go se- potih govtori o vojni. Gospodar- ske razmere so že tako obupne, da- si jo mnogi želijo... Oddah- nili bi se menda vsi in tudi fašis- tični veljaki, ko bi le mogli vojo- no kar tako začeti.

Pismo ne potrebuje nadaljnje- ga komentarja. — Jutro.

Stavka oblačilnih delavcev končana

Cleveland. — Desettedenska- stavka 800 delavcev pri Keynee- Co., ki izdeluje deško perilo, je- bila končana s kompromisom. Enoletna pogodba z Amalgama- ted Clothing Workers unijo do- loča, da se delavci takoj vrnejo- na delo, po 1. maju pa bosta obe- stranki govorili o plači in delov- niku, do takrat pa ostane po sta- rem.

Dokler bo v veljavi pogodba, je- stavka prepovedana, sporne- zadeve bo reševala pa arbitraž. Unija se je tudi zavezala, da se- "ne bo vmešavala v bižniško- upravo družbe," ki ima glede- odslavljanja proste roke. Druž- ba se je dolgo arditno upirala, končno je pa morala kapitul- rati.

STAVKA PEKOV. SKIH DELAVCEV SE RAZŠIRJA

New York. — (FP) — Nad- petsto delavcev v pekarnah Na- tional Biscuit Co. v Yorku, se je- pridružilo stavki, ki jo vodi Fe- deralna unija pekovskih delav- cev, katere glavni stan je v- New Yorku. Prej so pekovski- delavci zastavkali v Philadelphi- ji, New Yorku, Atlanti in New- arku in stavka je zajela okrog- šest tisoč delavcev.

Stavka v Yorku je izbruhnila, ko- so predstavniki družbe odk- lonili pogajanja s krajevno u- nijo in odpustili dva unijaka u- radnika. V Newarku so pa de- lavci zastavkali, ko so lastniki- odklonili sprejeti reprezentante- unije in ignorirali pritožbe o- neznosnih delovnih razmerah.

V newyorških in atlantskih- pekarnah so delavci zastavkali- iz simpatije do stavkarjev v- Philadelphiji. Slednji so okli- cali stavko, ko so lastniki pe- karn prelomili obljubo, da bodo- vsi delavci, ki opravljajo enaka- dela, prejemali enako plačo. Iz- javili so, da se ne bodo vrnili na- delo, dokler lastniki ne izpolnijo- obljube, ker v obratnem slučaju- lahko zastavljajo delavce, ki- so aktivni v unijem gibanju.

Krajevna unija vznikov v- New Yorku je podprla pekovske- delavce. Njen tajnik R. Galvin- je naznanil, da unijaki vzniki- ne bodo prevažali kruha in pe- civa pekarn, v katerih je bila- stavka oklicana.

Pokrajinski delavski odbor v- New Yorku je sklical konferen- co reprezentantov delodajalcev- in delavcev z namenom, da se- konflikt konča. V glavnem stan- u Federalne unije je bilo po- jasnjeno, da bodo izbruhnile- stavke tudi v drugih mestih, a- ko ne bodo pritožbe v stavki- prizadeti unij zadovoljivo re- šene.

VLADA BO UVED- LA LETALSKI PRO- MET CEZ MORJE

Washington, D. C. — Načrt, ki- predvideva redni potniški- promet v zraku med Združenimi- državami in Evropo ter Hava- jskimi otoki, bo kmalu postal- dejstvo. Vesti iz zanesljivih vi- rov se glase, da je načrt, ki do- loča tudi vladne subvencije in- gradnjo zrakoplovov in potni- ških letal, odobril predsednik- Roosevelt.

Roosevelt bo že ta teden su- gestiral kongresu konstrukcijo- ogromnega zrakoplova, ki naj- bi se ga potem izdalo privatni- kompaniji, ki bo vzdrževala re- den letalski promet med Ameri- ko in Evropo. To naj bi omogo- čilo Ameriki uspešno tekmo- vanje z letalskimi družbami- drugih držav.

Uradni krogi se nadejajo, da- bo vladna podpora omogočila- konstrukcijo letal, ki so potreb- na, da se uvede potniški pro- met med zapadno obalo in Ha- vajskimi otoki ter med vzhod- nim obrežjem in Evropo preko- Bermuda in Azorskih otokov.

Roosevelt je že odobril ta in- druga priporočila letalske ko- misije. Člani komisije so se o- tej zadevi posvetovali z Roose- veltom in zaključili tega posve- tovanja bodo vključeni v poseb- ni predsedniškovi poslanici, ki- bo poslana kongresu že ta teden.

Roosevelt bo priporočil kon- gresu ustanovitev permanentne- letalske komisije, ki naj bi se- pozneje združila z meddržavno- komisijo, katere naj bi dobila- popolno kontrolo nad vsemi obli- kami transportacije.

"NEW DEAL" PRI- SEL TUDI V KA- NADSKO PROVINCO

Vancouver, B. C. — (FP) — Britska Kolumbija, najzapa- dnejša provinca Kanade, je do- bila "new deal" v obliki državnih- komisij, ki bodo določale minimal- no plačo in skrbje za protekajo- življenjskega standarda.

Glavni eksponent tukajšnjega- "novega deala," ki obeta biti- učinkovitejši kakor je pa Roose- veltov, je premier ali governor- Pattullo, ki se je postavil po ro- bu brezmejnemu izkoriščanju. Do tega je sigurno pripomoglo- dejstvo, da je druga najmočnej- ša stranka v tej državi Coopera- tive Commonwealth federacija- ali delavska stranka, ki tvori- opozicijo v zbornici. Vodilni ele- ment v tej stranki so socialisti.

Poleg komisij za določanje mi- nimalnih plač je provinca kre- irala tudi tržne komisije za re- guliranje trga. S tem je bil za- gnan skozi okno glavni princip- liberalne stranke, ki je v pre- teklosti zagovarjala načelo svo- bodne individualistične trgovine.

Tržne komisije so šle takoj na- delo in prepovedale uvažanje- manufakturne blaga iz vzhod- nih provinc, če je izdelano v- slabših delovnih razmerah kakor- pa obstoje v Britski Kolumbiji. Merilo za to so minimalne plače- v tej provinci v primeri z dru- gimi.

Radi tega ukrepa so tovarnar- ji in trgovci vzhodnih provinc- pričeli glasno protestirati. Pre- mier Pattullo jim odgovarja ta- kole:

"Mi smo se postavili na čelo- akcije za legalno protekcijo ži- vljenjskega standarda delavstva. Nam je ljubše trgovati s sosed- njimi provincami kakor pa s ko- murkoli, toda ne na račun naše- ga življenjskega standarda. Edi- no, kar je pri tem potrebno, je- to, da nam sledijo ostale pro- vince."

Ta "new deal" je veliko bolj- enostaven kakor pa Rooseveltov- v Združenih državah. Ne po- trebuje nobenih pravilnikov. Ustavil je le dve vrste komi- sij, eno za minimalne plače, dru- go pa za reguliranje trga. Smo- ter obeh je isti: protektiranje- življenjskega standarda, kar je- bolj enostavno in bolj korenito- kakor pa Rooseveltovo "regulir- nje" kapitalizma.

Rudarji se vrnili na delo

Jackson, Cal. — Rudarji, ki so- nedavno zastavkali v tukajšnjih- zlatih rudnikih, so se sedaj vr- nili na delo. Stavka je bila kon- čana, ko so lastniki pristali na- priznanje unije in druge za- hteve.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Willard, Wis., T. P. — Ako ima- te dokaze, da ste list odpovedali, ko vam je potekla naročina, vas ne more nihče prisiliti na- plačilo za kasnejše pošiljanje- lista.

Ali ste naročeni na dnevnik- "Prosveta"? Podpirajte svoj list!

Na tisoče ljudi se je zbralo na postaji Grand Central železnice v New Yorku, da vidijo novo- lokomotivo, prvo od mnogih, ki jih bo kompanija obratovala v bližnjem času.

Maksim Gorki:

MATI

SOCIALEN ROMAN

— Ali naj kupim žganja? — ga je vprašala ne vedoč, kako bi se mu zahvalila za nekaj, česar ni še razumela.

— Ne, žganja pa ne potrebujemo! — ji je Pavel odvrnil s prijaznim nasmehom in odložil vrhno obleko.

Zazdela se ji je, da je Pavel nalašč povečaval opasnost sestanka, le da jo je dražil.

— Ali so to — nevarni ljudje? — ga je po-tihoma vprašala.

— Ti so! — ji je odgovoril Pavel in vstopil v sobo.

— Ej ti, maliček! ... — mu je prijazno za-klicala, in sama si je mislila: — Kakšen otro-čaj!

VI.

Ko je samovar vzkipeł, ga je nesla v sobo; gostje so sedeli v tesnem krogu okolo mize; Nataša pa je sedela s knjigo v roki v kotu pod svetilko.

— Za razumevanje, zakaj ljudje tako slabo žive ... — je govorila Nataša.

— In zakaj so sami tako slabi! ... — je do-stavil Malorus.

— Je treba pogledati, kako so živeli v za-četku ...

— Glejte, glejte, dragi moji! — je zamrmra-la mati in zakuhala čaj.

Vsi so obmolknili.

— Kaj praviš, mamica? — jo je vprašal Pa-vel in namrščil obrvi.

— Jaz? — Ozrla se je in videvši, da jo vsi gledajo, je dejala v zadregi:

— Ah, sama zase sem rekla ... Glejte jih!

Nataša se je zasmejala, in Pavel se je na-smehnil; Malorus pa je dejal:

— Lepa hvala, mati ... za čaj!

— Saj ga še niste pili, pa se že zahva-ljujete! — je odgovorila, pogledala Pavla in vprašala:

— Ali morda motim?

— Kako bi motila hišna gospodinja svoje goste?

In otroško jo je prosila:

— Ljuba moja! Dajte mi brž čaj! Vsa se tresem ... v noge me zebe!

— Precej, precej! — jo je brž potolažila mati.

Popivši čajico čaja je Nataša globoko vzdihnila, vrgla svojo kito čez pleča in začela čitati veliko knjigo v rumenem ovitku s slikami. Ma-ti si je prizadevala, da ne bi ropotala s posodo, nalivala je kozarce in napenjala svoje neokret-ne možgane poslušajoč enakomerni govor de-kleta. Njen zvonki glas se je zlivljal s tenkim, zamišljenim petjem samovara, in po sobi se je trepetajoč vila preprosta in jasna povest o div-jih ljudeh, ki so živeli po jamah in s kamnom pobijali zverine. Podobna je bila pravljici, in mati se je nekolikokrat ozrla na sina želeč ga vprašati, — kaj je v tej povesti o divjakih pre-povedanega? Ampak kmalu se je naveličala po-vesti in je začela skrivoma opazovati goste.

Pavel je sedel poleg Nataše in je bil med vse-mi najlepši. Nataša je bila globoko sklonjena nad knjigo in pogosto si je popravičala tanke kodre, uhajajoče ji na sence. Semintja je zma-jala z glavo, padla z glasom in sama od sebe napravila opazko, ne da bi gledala v knjigo; pri tem so ji oči ljubeznivo zdrknile preko po-slušalcev. Malorus se je naslanjal s svojimi ši-rokimi prami na vogal mize in s očmi za razmršenimi konci svojih brk. Vjesovčikov je sedel vzravnal kakor iz lesa na svojem stolu, opiraje se z dlanmi na kolena, in njegov kozavi obraz, brez obrvi in s tenkimi ustni, je bil ne-premičen kakor maska. Ne da bi trenil, je z

drobnimi očmi vztrajno gledal svoj obraz, ki se je zrcalil na blešččem, bakrenem samovaru, in zdela se je, kakor da bi niti dihal ne. Mali Fjodja je poslušal in tiho pregibal ustni, kakor da bi sam zase ponavljil besede iz knjige; nje-gov prijatelj je sedel ves skrivljen in naslanjal komolce na kolena; z dlanjo je podpiral čeljusti in se zamišljeno smehljaj. Eden od obeh fan-tov, prišedših s Pavlom, rdeč, kodrav in tenak človek, z veselimi zelenimi očmi, je očividno ho-tel nekaj povedati in se je nepotrpežljivo pre-mikal semintja.

Drugi fant, plavalas in kratko ostrizen, se je gladił z dlanjo po glavi in gledal na tla; nje-govega obraza ni bilo videti. V sobi je bilo toplo in prav prijazno. Mater so obhajali ne-navadni, prijetni občutki; med žuborenjem Na-tašinega glasu, ki se je zlivljal s trepetajočo pes-mijo samovara, se je spominjala hrupnih ve-černih zabav svoje mladosti, surovih fantov-skih besedi, ki so zmerom smrdeli po slabem žganju, njihovih cinčnih šal. In ščemeče sočutje s seboj je tiho genilo njeno utrujeno in izmu-čeno srce.

Domislila se je, kako jo je bil zasnubil rajni mož. Na večerni veselici jo je pograbil v temni veži, jo v vsem telesom pritisnil ob zid in jo zamolklo in ježno vprašal:

— Ali me maraš za moža?

Zabolelo jo je in užalilo, a on je s sirovimi prsti mečkal njene prsi in sopol ter ji goreče in vlažno dihal v lice. Poskusila je, da se mu izvije iz rok, in skočila je vstran ...

— Kam? — je zarjovel nad njo. — Odgovo-ri mi!

Sopeč od sramu in jeze je molčala.

V tem je nekdo odprl duri in on jo je počasi izpuštil rekoč:

— V nedeljo pošljem snubačico ...

In res jo je poslal.

Mati si je zakrila oči in globoko vzdihnila.

— Kaj me briga, kako so ljudje živeli, tem-več le, kako je treba živeti! — je zadonel po sobi nezadovoljni glas Vjesovčika.

— Tako je! — mu je priskočil rdečelasec in vstal.

— Drugačnega mnenja sem! — je zaklical Fjodja. — Če hočemo naprej, moramo vedeti vse ...

— Tako je! Da, tako je ... — se je potihoma oglašil kodrolasec.

Razvnel se je živahen prepir, in besede so se iskriale kakor plameni na gredah. Mati ni raz-umela, zakaj kriče. Vsi obrazi so goreli od razburjenja, ampak nihče ni bil jezil in nihče ni govoril znanjih ji sirovih izrazov.

— Pred gospodično jih je sram! — tako je odločila.

Ugajalo ji je resno obličje Natašino, opazu-joče s tako pozornostjo vse ostale, kakor da bi bili fantje njeni otroci.

— Potrpite, sodrugi! — je dejala naposled, in vsi so omolknili in se ozirli nanjo.

— Prav imajo ti, ki pravijo, da moramo vse vedeti. Sami se moramo razsvetliti z lučjo ra-zuma, da nas ljudje, v temi živeli, vidijo; na vse moramo pošteno in resnično odgovorjati. Poznati moramo vso resnico in vso laž ...

Malorus jo je poslušal in je po taktu njenih besed mahal z glavo. Vjesovčikov, rdečelasec in drugi delavci iz fabrike, ki ga je pripeljal Pavel seboj, so stali v tesni skupščini; to ma-teri ni bilo všeč.

Ko je Nataša končala, je vstal Pavel in mir-no vprašal:

— Ali se hočemo le dositega najesti?

(Dalje prihodnj.)

Lojze Bizjak:

Spomin iz vojne

Bil sem na počitnicah. Oče je bil takrat bolan. Dušilo ga je v grlu. Iz sobe, kjer je spal, se je alisalo stokanje in ječanje. S težavo je lovil sapo in mrzel pot je obilval njegov obraz. Ustnice so posinile in bolestno trepetale. Lice je bilo blede in udrt, oči motne in trudne. Ves njegov izraz je bil takda ter se je spre-minjal od trenutka do trenutka, kakor je bilo srce. Roka je omah-nila na posteljo in prsti so kr-čevito grebli po odeji, kot bi ne-česa iskali. Prsa so se neenako-merno vzdigala in padala, v njih je zamolklo hreščalo.

"Katar, katar, smrt!" mi je šumelo v glavi. Zmeheno sem gledal okrog sebe. Mati je molila na glas rožnivenec. Nepremično je zrla v očetov obraz. Njen po-gled je bil mil in prošče, kakor da bi zadnjikrat prosila očeta odpustanja. Mene je zebljo po vsem životu, glava mi je postajala težka in pred očmi se mi je vrtele. Čutil sem, kako mi kle-čajo kolena in kako me zapuščajo moči. Omahnil sem in padel. Na-slednjega dne mi je mati pove-dala, da je oče umrl. Ta beseda je legla na moje srce kot težak kamen. Od tedaj me spremlja vsako uro.

"Da, umrl je, ni ga več, Lojze moj!" je povdarila in zajokala na glas. Nisem črnil besedice,

tudi jokal nisem, le zdela se mi je, da sanjam in da ni res, kar mi pripoveduje.

"Kaj bo z nami, ah, zakaj ni-sem raje jaz umrla," je vzdih-nila in se globoko sklonila nad mojo posteljo. Tedaj sem ji vi-del natanko v obraz. Postarala se je bila in sključena je ležla skup. Bila je blede in šibka kot dete: levo nogo je imela zate-čeno in jo je le s težavo vlačila za sabo.

"Umrli, umrli je moj ljubi čč," sem vzkliknil in skril obraz pod odejo, kakor bi me bilo strah te-ga, kar sem ravnokar izrekel. Bolje je, da sploh ne mislim, ka-ko je bilo dalje v tistih strašnih žalostnih urah.

Saj on ni umrl. V arcu ne mo-re umreti. On še zmeraj živi in je pri meni. Zdi se mi, da ga gle-dam v duhu kraj sebe, kako me tolaži in boža z žuljevo roko. Na-gričku kraj vasi smo tedaj tol-kli kamenje. Tako živo mi je o-stala ta slika v spominu, da je ne bom pozabil nikdar.

Težki tovorni avtomobili so ropotali po beli, prašni cesti. Bi-lo jih je veliko. Vojaški vozovi so se vlekli v nepregledni vrsti. Vse je vozilo kričim kratek. Vladała je splošna zmeda. Vsi smo slutili, da se je moralo zgo-diti nekaj važnega. Nam otro-kom je pogled na vojaške napra-vil veselje, ker smo upali, da dobimo od njih kruha. Tiste dni je bil moj oče otožen in reven; malo je govoril s svojimi delav-

ci in bal se je arečati z mojimi očmi. Najraje nas je opazoval od daleč, kako smo delali in le tu pa tam je vrgel med nas kako besedo s posebnim povdarmom in važnostjo. Ko se mi je približal, ga zaupljivo vprašam:

"Oče, zakaj pa gre danes to-liko avtomobilov s fronte?" Zmajal je z glavo, se upril ob sta-ro lopato in gledal vozove, ki so drčali mimo nas. Nekaj turbone-ga in težkega je bilo v njego-vev pogledu. Se nikdar ni zrl v moje oči tako žalostno in vpra-šujoče kot takrat. To me je zelo bolelo in njegovi pogledi so se upirali v moje oči.

"Ali bo prišel?" je globoko vzdihnil in se obrnil v stran, da ne bi opazili solze, ki mu je pol-zela po licu. Spomnil sem se brata, ki je odšel na fronto. Ali je živ ali mrtev? sem se vprašal in hudo mi je bilo v arcu. De-lavci so opazili mojo bol in očeto-ve solze. Spogledali so se čud-no med sabo in za trenutek so umolknila kladiva. Videl sem jih, kako so povesili oči in ne-kaj nerazumljivega zamrmra-li. Močnejše sem vdarjal po kame-nju, da bi prebil tisti strašni molk, ki je tako bridko prete-ral moje srce. Tedaj je pristopil oče k meni, položil svojo hrapa-vo roko na moja ramena in sko-raj proseče zašepetal:

"Lojze, nikar ne se zaganjaj, ker si bled in reven, gotovo si je lačen." Gledal je pred se in ne-kaj trudnega je bilo na njego-

vem suhem in zgorelem obrazu. Dvignil sem oči k njegovim u-stom, ki pa so molčala ko grob. Zadnje besede, ki so se ukradle preko njih, so bile tako težke, da so se v trenutku pogreznile do dna moje duše. Tam so vztre-petale in ostale v njej kakor skeleča rana. Spomin na brata, na očetovo lice in mrzli, lačni obrazi mojih tovarišev, so me tako užalostili, da nisem mogel izpregovoriti besede. V moji du-ši se je takrat zbudilo strašno sovraštvo na vse one, ki so tako nesramno zakopali nas otroke in očete v to umazano blato, med grmovje in sivo kamenje. Čud-no je to, da je kazalo tudi to mr-tvo kamenje lačni obraz očetov, se mi režalo in me preganjalo. Hotel sem zavpiti, toda bal sem se, da povzročim s svojim kri-kom še težjo bol v očetovih pra-sih in še obupnejši molk pri svo-jih tovariših. Tega sem se bal, zato sem molčal in požrl besedo. Začel sem razbijati kamenje, kot bi hotel izliti s tem svojim nervoznim početjem ves srd in bolečino iz sebe.

"Nehaj, Lojze, ne sili se," je prosil oče in me znova pobožal po glavi. Toda še zmenil se ni-sem zanj in za njegove besede. V meni je rohnelo sovraštvo proti vsemu, kar je bilo milega, prosečega in usmiljenega. Že-lel sem si maščevanja. Z vsemi svojimi mladimi močmi bi rad tepel vse one, ki so tega trpije-nja krivi in vse one, ki tako mir-no in malomarno prenašajo trp-ljenje in siromaštvo! Tako sem se hudoval v svoji notranjosti in sovražil udane poteze svojih to-varišev, ki so enakomerno in brezčutno razbijali kamenje. Na njihovih obrazih ni bilo sledu ni-kakega upora ali boja. Njih de-bele oči so bile izbuljene in top, porogljiv smeh se je tiščal v ko-tu umazanih ustnic. Obrnil sem jim hrbet in se jezil, zakaj sem tako nesrečen, zakaj se je ravno v mojo dušo naselil nemir in so-čutje do vseh ljudi, ki malomar-no upogibljejo hrbet in se uda-no trkajo na prsa. Iz teh miali me je vzdramil opoldanski zvon. Ozrl sem se okrog. Očeta ni bilo več in tudi tovariši so polegli v hladno senco od granat prelom-ljenih bojovk. Vržem stran svoje kladivo. Še nikdar nisem tako sovražil to enolično razbi-janje in ta siromašni pokle ka-kor takrat, ko žel sem, da si po-lščem kos sence, zaslišim tenek ženski glas, ki me kliče h kosilu. Molče se vlečem na rob očetove skunje, poleg svoje sestre, ki je še držala v rokah majhen pleten koš. V njem je bila vsa naša jed in vsa naša lačna radovednost in pričakovanje. Počas! in sveto so zdrsnile očetove roke preko čela, ust in prs, ustnice pa so grobo zamrmrale očenaš. Jaz se nisem prekrizal in tudi nisem molil, le nestrno sem čakal, kdaj potegne sestra lonec z jed-jo, ki so jo že hlastno požirale moje oči. Zdela se mi je, da ne vidim ničesar drugega kot lonec in sestrično roko, ki ga pomiče proti meni. Zgrabil sem ga z obema rokama in začel hitro po-žirati siromašno kosilo.

"Oh, kako grdo ješ ti Lojze! Ali te ni nič sram, če bi te kdo videl?" je pripomnila sestra, po-vesila svoj pogled in se nevoljno obrnila vstran.

"Kaj hočeš, lačen je!" je dejal oče.

"Počas! jej, Lojze in glej, da se ti ne zaleti," je svetoval in globoko zajemal z veliko žlico v svoj lonec.

Vse te besede so me vznemir-jale in jezile: kako še vendar morejo tako govoriti, če vedo, da sem lačen in usmiljenja vreden. Oče je že izpraznil svoj lo-nec, v njem je še obrščal kost in nekaj mesa, ki mu ga je dala mati za priboljšek. V mojem loncu ni bilo mesa, zato sem za-peljivo pogledoval v lonec svo-jega očeta. Oče je opazil moj pogled, prijel je z napol umaza-no roko najprej kost, jo skrbno obral, izskral iz nje mozeg, si jo še enkrat dobro ogledal in jo potem vrgel vstran. Nato je vzel še kosček mesa, na katerem je bilo še tu pa tam kako zrno ječmena in mi ga z ljubeznijo profil. Oči so mu žarele od za-dovoljstva.

"Ne, ne maram," sem ga za-vrnil žalostno in skoraj osorno, vstal in se zgubil med grmovje. "Na, na, vzemi," iztegal je svojo roko k meni toda nisem se ozrl. To so bile zadnje njegove besede, ki sem jih slisal. V duši mi je kljuval srd in solze sem

Edsel in Henry Ford, avtomobilska magnata, na vožnji na saneh.

imel v očeh, tako me je bilo sram te revščine.

"Kako dober je moj oče, ali sedaj ga ne morem, pa ga ne morem prenašati!" se je ogla-šalo v meni.

"Ah, tu se vlečem v to senco," sem dejal in stopil k leskovemu grmu. V glavi mi je bobnelo in razbijalo, kakor bi vdarjal s kla-divom po čelu. Legel sem na ze-leno travo in naslonil glavo na raztrgan jopič. Rad bi zaspal in pozabil vse. Zatisnil sem oči, toda srce je tako močno utripalo, da sem s strahom poslušal nje-gove udarce. Črne, mračne mi-sli in slike iz preteklih dni so begale pred mano. Videl sem lačne obraze svojih bratov in se-ster, ki so se gnetli okrog kotla na ognjišču, v katerem je ku-hala mati močnik za večerjo. Prerekli so se, kdo bo dobil skorjo, ki se je nabirala na no-tranji strani kotla. Tedaj je vstopil v hišo mlad vojak. Re-vež je bil ves zaprašen in raz-trgan. Roke so mu mahedrale kot bi bile mrtve. Hodil je sključeno in počasi. Strahoma je stopil čez prag, proseče pogle-dal mater in zaprosil:

"Tri dni že nisem jedel, ko sem zgubil svoj polk. Sedaj grem na fronto, kjer me čaka kompa-nija." Govoril je pretrgano. Vsedel se je na rob ognjišča.

(Dalje jutri.)

HUMOR

Otto Wallburg in izterjevalec

Nekoč ko se naš priljubljeni debeluhar ni bil tako priljubljen in še nemara niti debel ni bil, je potkal na njegova vrata izter-jevalec krojača Wesperrmanna.

Otto Wallburg je bil besen ko ris. Zadrli se je na izterjevalca: "Možakarr, ali imate kladivo s

seboj?" Prestrašeni izterjevalec je seveda jadrno odkuril.

Kmalu nato so Wallburga po-klicali na policijo zaradi "nevar-ne grožnje."

"Ali je res, da ste hoteli s kla-divom na izterjevalca?" je vpra-šal komisar.

"Oprostite, gospod predsed-nik," se je ogorčil Otto Wallburg, "vprašal sem ga samo, ali ima kladivo s seboj."

"Nu, in kaj ste hoteli s tem vprašanjem? — Zakaj neki naj bi pošten izterjevalec nosil kla-divo za pasom?"

"Stvar je vendar na dani, go-spod predsednik! Hotel sem mu reči, naj si s kladivom izbije ta-ko neumnost iz glave, da bi pri-meni iskal denarja."

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 10. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in po-šteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. Na Prosveto stane za vse enako, za člane ali nečlane \$6.00 za eno leto naro-čnino. Ker pa člani še plačajo pri asecmentu \$1.20 za tednik, se jim to po-šteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za čla S. N. P. J. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vaši družini nek-ki ki bi rad čital list vsak dan. Cena listu Prosveta je:

Za Zdraž. države in Kanado \$6.00	Za Cincro in Chicago je.....\$7.00
1 tednik in.....4.80	1 tednik in.....4.80
2 tednika in.....3.60	2 tednika in.....3.60
3 tednike in.....2.40	3 tednike in.....2.40
4 tednike in.....1.20	4 tednike in.....1.20
5 tednikov in.....nič	5 tednikov in.....nič
Za Evropo je.....\$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnimo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bo moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevni Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dolno vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravništvo milo datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošljim naročnino za list Prosveto vsote \$.....

1) Ime.....Čl. društva št.....

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov mo-je družine:

2).....Čl. društva št.....

3).....Čl. društva št.....

4).....Čl. društva št.....

5).....Čl. društva št.....

Mesto.....Država.....

Nov naročnik.....Star naročnik.....

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časni-ke, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugo.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTERY

2657-59 SO. LAWNDALE AVENUE

Telefon Rockwell 4904

CHICAGO, ILL.

Tam se dobe na željo tudi vse ustmena pojasnila